

Spotkanie z Moniką Zydroń w Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej. Tytuł spotkania: Zapisane w terenie.

11 czerwca 2025 roku, o godz. 10:30 w Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej odbyło się spotkanie z Moniką Zydroń – kustoszką w Muzeum Etnograficznym im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie. Odpowiada tam m.in. za opiekę merytoryczną nad archiwaliami oraz kolekcjami ceramiki, rzeźby i malarstwa. Tytuł spotkania, „Zapisane w terenie”, nawiązywał do publikacji Franciszka Kotuli z 2008 roku – zbioru felietonów z lat 70., opisujących miejsca i obiekty badane w terenie.

Pani Monika zaczęła swoją pierwszą część prelekcji opowiadając o warstwie społecznej jaką byli chłopci. Podczas wykładu przedstawiono stwierdzenie, że o stanie chłopskim jako o jednolitej warstwie społecznej zaczęto mówić na przełomie XIII i XIV wieku. Przedstawione zostało nastawienie chłopów do poszczególnych struktur społecznych, tj.: kościół, szlachta oraz służba wojskowa. Prowadząca zaznaczyła, że chłopci czerpali wiedzę tylko i wyłącznie z nauk kościoła, który uczył, że hierarchia społeczna jest dziełem Boga i grzechem jest podnosić rękę na władzę. Wobec szlachty, chłopci posiadali obowiązki pańszczyźniane oraz mieli ograniczoną możliwość opuszczania wsi. Chłopci służyli w czynnej służbie wojskowej oraz brali udział w spontanicznych zrywach obronnych w czasie zagrożenia. Pani Monika opowiedziała jak wyglądała służba wojskowa zarówno przed jak i po rozbiorach, oraz o tym jak czynny udział brali chłopci w powstaniu styczniowym.

Druga część wykładu była swoistą wędrówką przez epoki – od oświecenia, przez romantyzm, aż po pozytywizm. Pojawiła się tu postać Hugona Kołłątaja, autora pierwszego programu badań etnograficznych, który rozsyłał po kraju ankiety mające zebrać informacje o życiu codziennym ludności. W romantyzmie pojawiło się żywe zainteresowanie kulturą ludu jako ostoją „rdzennej polskości”. Szlachta odwracała się wówczas od tradycji sarmackiej, zwracając się ku „słowiańskości”. Przykładem ówczesnego etnografa był Zorian Dołęga Chodakowski – przeciwnik chrystianizacji, który zebrał około dwóch tysięcy pieśni ludowych i opublikował część z nich w zbiorze „Śpiewy sławiańskie pod strzechą wiejską zebrane”. W epoce pozytywizmu etnografia zyskała nowe oblicze – zaczęto dostrzegać zróżnicowanie kulturowe kraju, a ludoznawstwo stawiało sobie za cel badanie życia ludności w poszczególnych regionach i prowincjach.

W dalszej części spotkania przybliżono postać Oskara Kolberga – pierwszego polskiego etnografa i folklorysty. Choć pochodził z rodziny o niemiecko-francuskich korzeniach, uważał się za Słowianina i z zamiłowaniem badał kulturę ludową. Prowadził badania m.in. na Podkarpaciu, a ich efekty publikował w dziele „Lud”. Wspomniano również o ks. Władysławie Sarnie – autorze monografii „Opis powiatu krośnieńskiego” oraz „Opis powiatu jasielskiego” – a także o Franciszku Kotuli, który pracując w Muzeum Ziemi Rzeszowskiej, organizował liczne wyjazdy badawcze. Podczas tych ekspedycji prowadzono wywiady dotyczące wierzeń, medycyny ludowej, strojów, budownictwa i codziennego życia mieszkańców. Towarzyszyli mu również rysownicy dokumentujący zabytki, kapliczki i wiejskie pejzaże.

Na zakończenie, Pani Monika Zydroń przybliżyła kulturę Pogórzan – ich specyfikę, różnice regionalne oraz tradycyjne zajęcia. Uczestnicy spotkania mogli zobaczyć tradycyjne stroje pogórzańskie oraz wyroby garncarskie z Kołaczyc, Brzostka i Jodłowej.

Po prelekcji był czas na pytania oraz poczęstunek.

W spotkaniu wzięło udział 29 osób.

Opracowała: Oliwia Wielgosz